

**Jaroslav
Rudiš**

WINTERBERGOVA

**POSLEDNÍ
CESTA**

Z německého originálu
přeložila Michaela Škultěty

Egbertovi

Copyright © Jaroslav Rudiš, 2021
Copyright © Luchterhand Literaturverlag, 2019
Translation © Michaela Škultéty, 2021
Czech edition © Labyrint, 2021

ISBN 978-80-88378-10-5

Obsah

Z Hradce Králové do Sadové . . .	9
Převoz	37
Z Berlína do Liberce	66
Žároviště	101
Z Liberce do Hradce Králové . . .	123
Angličan	137
Z Hradce Králové do Jičína . . .	154
Z Jičína do Českých Budějovic . .	166
Z Českých Budějovic do Vimperku	179
Z Vimperku do Plzně	188
Z Plzně do Lince	191
Z Lince do Vídně	198
Císařská hrobka	204
Láska	211
Arsenal	221
Dcera	242
Smyčka	263
Ústřední hřbitov	277
Z Vídně do Brna	306
Svatá Anna	313
Z Brna do Budapešti	341
Z Budapešti do Záhřebu	379
Ze Záhřebu do Sarajeva	384
Žralok	396
Ze Záhřebu do Berlína	410
Z Berlína do Peenemünde	422
Bouře	429
Berlín	434

„Mým srdcem prochází bitva u Hradce Králové,“ řekl Winterberg a díval se ze zamlženého okna vlaku. Drtil si přitom hruď takovou silou, jako by nechtěl sevřít jenom tlustou látku starého zimníku z šedivý vlny, ale i svůj devětadevadesátiletý srdce.

„Bitva u Hradce Králové je začátkem mého konce,“ pokračoval a skrz brýle s kostěnou obroučkou si prohlížel zasněženou českou krajinu míhající se kolem nás.

Lokálka jela pomalu, kymácela se jako osamělá loď bez kapitána, opuštěná na širém moři. Mladá průvodčí se dívala do mobilu a kymácela se spolu s vlakem. Stejně jako my.

„Bitva u Hradce Králové je začátkem veškerých mých katastrof, začátkem veškerých našich katastrof, pokud se člověk narodil v jejím znamení, je navždy ztracený. A tak jsem tedy ztracený, ztracená je i tahle země, a ztracený jste i vy, milý pane Krausi, ať chcete nebo nechcete, není úniku, něco takového nemůžete překolejit tak snadno jako železnice překolejila Alpy. Bitva u Hradce Králové je jako past, kterou jsme políčili sami na sebe, do které jsme se vlákali, do které se dobrovolně vydáváme, bitva u Hradce Králové je hluboká rokle, do které se všichni řítíme, bitva u Hradce Králové sahá po našich hrdlech, svírá mi krk, je jako provaz, jako smyčka, co se utahuje víc a víc, ano, ano, jako provaz, co se na něm nakonec všichni oběsíme, ať chceme nebo nechceme, a můj otec vždycky říkal, že oběšenci nejsou hezké mrtvoly,“ vyprávěl Winterberg a dál se díval z okna.

„Vidíte, pane Krausi, tamhle na kraji lesa ty divočáky? Nejsou parádní? Člověk by je hned namaloval. Dříve jsem moc rád maloval, hlavně poklidné zimní krajinky, jako je tahle

krajina, ale i ti divočáci jsou ztraceni, ano, ano, bitva u Hradce Králové je bující *Cornus sanguinea*.“

Winterberg mluvil a pozoroval zvířata na kraji lesa.

„Tenkrát půl milionu vojáků, dnes půl milionu duchů, musíte si je umět představit, já si je představuju, ano, ano, musíte rozumět dějinám, když jde o historii, nejsem slepý, je mi lhostejné, jak se k tomu stavíte vy, milý pane Krausi, jestli si to dovedete nebo chcete představit. Bitva u Hradce Králové je tu, a my jsme tady také.“

„To byly srnky.“

„Cože?“

„U toho lesa. To nebyli divočáci.“

„Přesně tak, divočáci, vždyť to povídám.“

„Jenomže to byly srnky.“

„Přesně tak, přesně tak, srnky a divočáci a jeleni a lišky a lidé a domy a pole a lesy a zimní krajiny a malebné vyhlídky, všechno je to ztraceno, smutné, smutné. Můj dědeček byl nimrod a říkal, že zabíjet zvířata není správné, ale když už nějaké zvíře zabít musíš, máš to udělat rychle, ano, ano, jenomže bitva u Hradce Králové nezabíjí rychle, bitva u Hradce Králové nezná slitování, bitva u Hradce Králové je naše nejhlubší propast, bitva u Hradce Králové je náš zánik už dobrých sto padesát let. Proč se neumíte dívat skrz historii, pane Krausi? Měl byste si o dějinách konečně něco přečíst, pak byste porozuměl i mně, tak jako mi rozuměl Angličan a moje Lenka, pak byste věděl, proč mluvím o *Cornus sanguineji*. Nekoukal byste na mě takhle hloupě a nemlčel byste.“

„Byly to srnky.“

Winterberg trochu zakašlal.

„Srnky?“

„Jo, ta zvířata před chvílí. Srnky. Celý stádo.“

Pořád ještě kašlal. Podal jsem mu láhev vody. Ale nenapil se.

„Jaké srnky?“

„To je jedno.“

Vážně se na mě podíval. Potom se podíval na průvodčí. Potom se zase díval z okna na zasněžený pole. A vyprávěl dál.

„Bitva u Hradce Králové neprochází jenom mým srdcem, prochází také mou hlavou a mozkiem a plícemi a játry a žaludkem, je to součást mého těla a mé duše. Dva moji příbuzní v ní přišli o život, milý pane Krausi, jeden na pruské, druhý na rakouské straně, Julius Ewald a Karl Strohbach, ano, ano, můžu si zvolit stranu, ale nakonec budu s oběma ležet v hrobě, nevím, jestli si to dovedete představit, já to chci pochopit, chci konečně pochopit celý svůj život, proto jsme teď tady, abych ho pochopil, rozumějte, milý pane Krausi, tady u Hradce Králové celá ta tragédie začíná,“ vykládal Winterberg a pořád koukal z okna.

„Nejsme už v Sadové? To už je jistě Sadová. V Sadové musíme z tohoto příšerně studeného vlaku vystoupit.“

„Ne, to ještě není Sadová. To je... To je jedno.“

Winterberg mě neposlouchal.

Winterberg mě nikdy neposlouchal.

„Bitva u Hradce Králové mě roztrhla vedví,“ pokračoval a průvodčí se posadila na lavici naproti nám a na okamžik zavřela oči. „Bitva u Hradce Králové mě okradla o spánek. Kvůli bitvě u Hradce Králové jsem přišel o první ženu, kvůli bitvě u Hradce Králové moje druhá žena zešilela, ano, ano, vyrůstala v Berlíně ve Stresemannově ulici, bývalé Královéhradecké, to přece nemůže být náhoda, milý pane Krausi. Seznámili jsme se v tanečním lokále ve Skalické ulici, ano, ano, správně, máte pravdu, to není žádná šťastná historická náhoda, milý pane Krausi, je to nešťastná historická nehoda, nedorozumění, které už nikdy nepůjde napravit, jen kvůli bitvě u Hradce Králové trpím dějinami a záchvaty historie, ano, ano, milý pane Krausi, já vím, co chcete říct, bitvu u Hradce Králové nepřekolejíte tak snadno jako Alpy, příliš mnoho rušivých zón, jestli mi rozumíte.“

Chtěl jsem říct, že v rušivých zónách se absolutně nevyznám, věděl jsem ale, že to nemá cenu. Winterbergova hlava je jedna velká rušivá zóna. Přikývnul jsem, tak jako přikývují vždycky, když ho poslouchám, a myslil si, co si myslím vždycky. Winterberg zase trochu zakašlal a já mu znovu podal vodu. Zase se nenapil.

„I u Skalice se v roce 1866 hrdinsky bojovalo, tam musíme také zajet, všechno to stojí v mém baedekru. A také do Trutnova a do Jičína, do Valdštejnova města, které si vyvolil za hlavní město své říše, i o Jičín se bojovalo, spousta Sasů a Rakušanů se tam utopila v rybníce a spousta Prusů později v pivu, když dobyli jičínský pivovar.“

Chtěl jsem říct, že jsem v Jičíně kdysi dávno byl, ještě s rodiči, ale nešlo to, Winterberg nebyl k zastavení.

„V Jičínské ulici v Berlíně bydlel můj dobrý kamarád, můj nejlepší berlínský kamarád, také tramvaják, před válkou hrával fotbal v Oberschöneweide. Vy pochopitelně nevíte, protože se neumíte dívat skrz historii, že se tamní stadion dlouhá léta jmenoval Sadová, ano, přesně tak, podle Sadové tady v Čechách, kde budeme za chvíli vystupovat, ano, přesně tak, po slavném pruském vítězství a neslavné rakouské porážce. Ale i to vítězství se pro Prusy později stalo slavnou porážkou, tak jako všechna vítězství v dějinách, kolikrát jsem se tam nechal trápit mizernou hrou, fotbal mě nikdy nebavil, chodil jsem tam jenom kvůli Sadové, kvůli Hradci Králové. Nikoho jiného to nezajímá, ale já vím, že s Hradcem Králové souvisí všechno, ano, ano, celá naše katastrofa začíná u Hradce Králové, já vím, co chcete říct, milý pane Krausi, šílené, všechno je to šílené. A máte pravdu, je to šílené,“ vykládal Winterberg a celou tu dobu se na mě ani jednou nepodíval.

Díval se z okna na ospalý pole.

Na venkovský domy.

Na starý kostel.

Na dvě děti se psem na okrese.

„Je tady krásně, překrásně, skutečná the beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins, jak říkával Angličan.“

„Zase on.“

„Ano, ano.“

„Kdo to vůbec byl?“

„Angličan byl Angličan. Angličan se na rozdíl od vás uměl dívat skrz historii. Proč nečtete historické knihy, pane Krausi? Dávno jste mohl vědět všechno o Hradci Králové a Cornus sanguineji a Sarajevu a železnici. Jedině kvůli bitvě u Hradce Králové moje třetí žena těžce onemocněla. Jedině kvůli bitvě u Hradce Králové jsem o ni musel třicet let pečovat. Proč se neumíte dívat skrz historii? Tamhle ta továrna, není to už sadovský cukrovar, kde se statečně bránili rakouští polní myslivci, ano, ano, slavný moravsko-česko-rakouský cukerný průmysl, dlouho jsem nevěděl, že kostkový cukr pochází z Dačic, jestlipak jste to věděl vy, milý pane Krausi, o čem jsem to mluvil, ano, ano, Rakušané nebyli z cukru, proměnili cukrovar v rakouskou pevnost, na stěnu napsali velkými písmeny ZA NÁMI JE VÍDEŇ, všechno jsem to četl. Jenomže to bylo marné, za tři hodiny bylo do jednoho po nich.“

„Ne, to není Sadová, a není to cukrovar, je to měnírna,“ řekl jsem. Ale Winterberg mě neposlouchal. Třásl se, jako tak často při svých záchvatech historie.

„To už musí být Bystřice, o tu se tvrdě bojovalo. A tamhle musí být slavný Svíbský les! Ráj Cornus sanguinejí, ano, ano, okamžitě tam musíme, do Aleje mrtvých, co se táhne lesem, musíme tam. Možná právě tam najdeme oba hroby, mého pruského pradědečka z Tangermünde a mého rakouského pradědečka z Ottensheimu u Lince. Jeden vyrostl u Labe, druhý u Dunaje, oba zemřeli ve stejný den tady, u Sadové, u Hradce Králové, 3. července 1866, německá válka v Českém ráji, šílené, já vím. Máte pravdu, milý pane Krausi, naprostý nesmysl, který ale přesto dává smysl, Cornus sanguinea, Alej mrtvých. Musíme tam.“

Přikývnul jsem, jako přikyvuju vždycky, a myslel si, co si myslím vždycky. Už to s Winterbergem dlouho nevydržím.

„Já vím, to bude dobrý, jenom klid, všechno je v pořádku, jo, nejsme ve válce.“

Otevřel jsem si pivo. Pěna postříkala podlahu.

„Neměl byste tolik pít, jinak budete zase nametený, jako včera a především, pivaři, to nejsou hezké mrtvoly, říkal to můj otec a ten to musel vědět, viděl spousty mrtvých pivařů a přitom sám měl rád pivo, smutné, smutné, není dobře, že tolik pijete, není to zdravé a nesluší se to, takhle se devěta-
devadesátky nedožijete, takhle nebudete starý jako Česko-
slovenská republika, jako žároviště v Reichenbergu, ano, ano, takhle se mého věku nedožijete.“

„To je mi fuk. Nechci se dožít takovýho věku, nechci, aby mě všechno bolelo.“

„Mě nic nebolí. Pořád si připadám mladě, ještě nejsem neviditelný.“

„Neviditelný?“

„Myslím neviditelný pro ženy.“

„Nerozumím.“

„Na tom nezáleží. Neměl byste tolik pít.“

„Ale já chci pít. Mám pivo rád. A vy byste měl taky víc pít. Dneska jste se ještě nenapil.“

„Napil jsem se.“

„Nenapil.“

„Vy mi nemáte co vykládat, jestli piju nebo nepiju, já vím, kdy piju nebo nepiju, ano, ano, možná piju málo, ale vy, pane Krausi, vy pijete moc.“

„Někdo to dělat musí. Táta říkal, že tak vzniká rovnováha. Jedni pijou a druhý ne.“

Vlak jel a já myslel na to, že jsem s pitím nechtěl zase hned začít. Během převozu jsem nikdy nepil. Vždycky až potom.

Pil jsem, abych zapomněl.

Abych se osvobodil.

Abych mohl při dalším převozu začít znovu.

Jenže tentokrát to bylo jiné. Byl to první převoz s přerušením. A tak jsem musel pít.

Jinak bych už byl dávno mrtvý a Winterberg taky. Bez piva bych ho zabil a sebe hned potom, protože kdo by tuhle zatračenou cestu zvládl bez piva? Nikdo. Jenom já.

Vlak se ploužil podél potoka, možná to opravdu byla Bystřice, protože průvodčí náhle řekla:

„Sadová.“

Winterberg vyskočil.

Dvě opuštěný, trochu křivý koleje. Opuštěná nádražní budova. A opuštěný pes, který čural na zeď.

Jinak nic.

Nikdo kromě nás nevystoupil. Pomohl jsem Winterbergovi ven, což se mu nelíbilo. Vlak odjel, zapálil jsem si cigaretu.

„Neměl byste tolik kouřit, pane Krausi. Kuřáci, to také nejsou hezké mrtvoly,“ řekl Winterberg a zase chvilku kašlal.

Pak vdechnul chladný zimní vzduch.

„Je tu krásně, tak krásně. Ve vzduchu se vznáší něco moc krásného, ano, ano, máme velké štěstí na počasí, milý pane Krausi. Bitva se sice odehrála na sklonku léta, to snad víte, ale počasí bylo stejné jako teď v listopadu, po několika hor-
kých dnech přišel den jako na začátku zimy, den jako ten dnešní. Říká se tomu náhlý zvrát počasí, spousta mlhy a deště, a k tomu ještě válečná mlha, ano, ano, ta u opravdového zvratu nemůže chybět, máme s tímhle špatným listopadovým počasím velké štěstí, milý pane Krausi. Zbožňuju špatné počasí, když je ošklivo, jste na místech, která chcete navštívit, většinou sám. Nestojím o turisty, ne, opravdu ne, turisté se neumí dívat skrz historii, stejně jako vy, s vámi je také těžké probírat historii.“

„Půjdeme?“

„Cože?“

„Nebo chcete ještě něco vyprávět?“

Winterberg se na okamžik odmlčel a prohlížel si opuštěnou budovu. Prázdný, rozbitý okna. Zazděný dveře. Vlhký šedivý zdi. Zapálil jsem si další cigaretu, udělal pár kroků a podíval se na dva kluky sedící v autě, který se dívali na nás. Kouřili a pochechtávali se.

„Hezké je to tady u Hradce Králové, mnohem hezčí, než jsem si představoval. Vidíte, začíná sněžit. Moje poslední žena neměla špatné počasí v lásce, na dovolenou chtěla pokaždé k moři, smutné, smutné, nedorozumění od samého začátku, nedovedete si představit, milý pane Krausi, jaké máme štěstí, že je ošklivo. Moje Lenka špatné počasí a samotu zbožňovala, ano, ano, když se člověk narodí v Reichenbergu, musí mít rád samotu a špatné počasí, věčně jenom déšť a mlha a sníh, od října do dubna jenom sníh a vítr a samota, za to můžou hory, obklopují město jako vysoká zeď, a tak je to v celé zemi, když se člověk narodí v Čechách, musí milovat samotu a špatné počasí, kvůli špatnému počasí se už spousta našich krajanů pomátla, ať mluvili německy nebo česky, ano, ano, ale Lence se špatné počasí líbilo, líbilo se jí, když sněžilo, jako teď, ano, ano, moje Lenka, první žena na Měsíci.“

Winterberg se uklidnil a zadíval se na oblohu. Měl pravdu, snášely se na nás první lehounké sněhové vločky. Byla mi zima. Napadlo mě, že zítra oba skončíme v nemocnici s nachlazením a já budu mít konečně svůj klid u čaje s rumem, a Winterberga transportuje zpátky do Berlína helikoptéra, ať si tam vykládá, co chce. A já se konečně utopím v pivu a kořalce jako po každém převozu a na všechno zapomenu.

Napadlo mě, že tu možná zůstanu.

V týhle zemi, kterou jsem opustil.

Kterou jsem musel opustit.

Která mě opustila.

„Se špatným počasím máme štěstí, dobře, nádraží tu tehdy pochopitelně nebylo, tuhle část Čech nechali překolejit až později, my se tím ale nenecháme rušit a rozptylovat. Tamhle,

podívejte se, na hlavní, to musí být ten hostinec! Prostý hostinec u bitevního pole, tak to stojí v mém baedekru, všechno jako tehdy, všechno jako v roce 1913, kdy můj baedeker vyšel, všechno jako v roce 1866. Tak jdeme, před bitvou se každý voják musí posilnit, i vojáci armády poslední naděje, ano, ano, vojáci jako vy, milý pane Krausi, protože jako pečovatel víc než trochu naděje nabídnout nemůžete, to máte pravdu. Měnit umírajícím pleny, to dovedete. Víc nic.“

V tom se Winterberg výjimečně nemýlil.

A tak jsme za chvíli stáli na rušný silnici před hostincem.

Winterberg si prohlížel první hroby z bitvy u Hradce Králové. Četl jména mrtvých, jména duchů, jak říkal. Jména červencových mrtvol, jak říkal. Četl je nahlas a zároveň vážně a pomalu, jako kdyby chtěl duchy probudit a vzápětí zase hned uklidnit a uspat. Četl jména a sněžilo a od pusy mu stoupala pára.

Jméno.

Obláček páry.

Četl německý a český a chorvatský a polský a maďarský jména, neznám, neznám, neznám, dodal pokaždý, jako kdyby ty ostatní znal, jako kdyby ostatní padlí byli jeho kamarádi, co s nima včera seděl u piva.

Když se pak konečně otočil a chtěl přejít silnici k hostinci, málem ho přešel polský nákladák.

Strhl jsem ho stranou.

V hostinci U Kanonýra Jabůrka nebylo plno. Objednali jsme si gulášovou polívku a jedno normální a jedno nealko pivo.

Winterberg otevřel svou červenou knížku.

Svou učebnici dějepisu.

Svou bibli.

Svůj průvodce z roku 1913.

Baedeker's Österreich-Ungarn.

Průvodce po svém životě.

Knížku tmavě rudou jako pruská a saská a rakouská krev prolitá u Hradce Králové, jak řekl. Knihu, která měla jeho a mě doprovázet až na konec světa. Až na konec naší cesty, který jsem se nedobrovolně účastnil. Až na konec jeho osudové cesty, jak říkal. Až do Sarajeva.

Winterberg vzal lupu a listoval v knize, dokud nenašel správný místo, a potom ho rychle a hlasitě přečetl, jako stržený bouří, která ho hnala směrem k minulosti a historii.

Stejně jako vždycky.

„V hornaté krajině severozápadně od Hradce Králové mezi Bystřicí a Labem...“

Vtom se ale zarazil, zvednul oči a začal nahlas přemýšlet.

Stejně jako vždycky.

„Když se mluví o monarchii, mluví se často o dunajské monarchii, to se ale zapomíná na Labe, milý pane Krausi, a to se nesmí, nemám taková zjednodušení rád, dějiny nikdy nejsou jednoduché, dějiny jsou komplikované, a pro Čechy bylo Labe odjakživa důležitější než Dunaj. Ano, ano, vlastně by se mělo místo dunajská monarchie psát dunajsko-labská monarchie. Ani na Vltavu se ale nesmí zapomínat, osudová řeka, jak říkával můj otec, takže možná přece jenom raději labsko-vltavsko-dunajská monarchie, jenže pak se hned ozvou Chorvaté a Slovinci a budou se ptát, kde je naše Sáva, i to je osudová řeka, pak tedy snad labsko-vltavsko-dunajsko-sávská monarchie, ano, ano, to by bylo spravedlivé, jenomže pak se jistě přidají Bosňáci a řeknou, kdepak zůstala naše Bosna, další osudová řeka, takže labsko-vltavsko-dunajsko-sávsko-bosenká monarchie? Ne, ne, obávám se, že to si nikdo nezapamatuje, je to příliš komplikované, proč je všechno vždycky tak komplikované, raději tedy jen dunajská monarchie, ačkoli je to opovázlivé zjednodušení. Kde jsem to byl? Vy mi pořád skáчете do řeči, pane Krausi!“

„Já?“

„Ano, kdo jiný. Jak se mám potom soustředit, neustále mě někdo přerušuje, vy, jiní lidé, myšlenky, historie, kde jsem to byl, tady, tady... Severovýchodně od Hradce Králové byla 3. července 1866 svedena bitva, rakouská armáda, celková síla 178 000 Rakušanů a 20 800 Sasů, ano, chudáci Sasové, proč se na Sasy v dějinách pořád zapomíná, 770 děl pod velením polního zbrojmistra Benedeka, smutné, smutné, měl zůstat v Itálii. Takže... armáda... zaujala v kopcovité krajině pozvolna se zvedající od Bystřice velmi silné defenzivní postavení, které se táhlo v půlkruhu severně od Račic, Hořiněvsi přes Sadovou až jižně do... ano, ano, saský sbor, jistě, na Sasy se v historii často zapomíná, smutné, smutné... Kde jsem to zas byl... ano... do Probluzi a Přímu.“

Jeho chraplavý hlas se mísil s country hudbou z rádia, ale to mu nevadilo.

„Pravé křídlo Prusů, Labská armáda pod vedením Herwartha von Bittenfelda, stála u Smidar, První armáda pod vedením prince Fridricha Karla u Hořic, Druhá armáda pod vedením korunního prince u Dvora Králové, tamtudy jsme přece projížděli, proč jenom byla v tom vlaku taková zima, to nepochopím, kde jsem to byl... ano, a Choustníkovu Hradiště, vzdálené dvaadvacet kilometrů, celková síla Prusů 220 984 mužů, bitva začala v osm hodin ráno, ano, ano, správně, bitva musí začít nejpozději v osm, stejně jako škola, Prusové pronikli k Sadové a Benátkám, za významných ztrát získané území udrželi, dál ale kvůli nepřátelskému dělostřelectvu postoupit nedokázali, takže v poledne se bitva zastavila... Cílem postupu byly dvě lípy na shromaždišti u Hořiněvsi, viditelné z dálky. Viděli jsme je? Přes Hořiněves jsme přece jeli, totiž, ty lípy jsme viděli, ano, ano, jistě, nejsme přece slepí, a Chlum, klíč k rakouskému postavení, dobyla ve tři hodiny 1. gardová divize, čímž bitvu rozhodla. Viděli jsme ty lípy, pane Krausi, nebo jsme je neviděli?“

„Nevím.“

„Z toho jde na mě trochu melancholie, že to nevíme, tedy možná na zpáteční cestě, ale to už bude tma, nebo zítra, musíme je přece vidět, rakouské ztráty činily včetně zajatců 1313 důstojníků a 41 499 mužů, saské 55 důstojníků a 1446 mužů, chudáci Sasové, kdykoli je řeč o bitvě u Hradce Králové, vůbec kdykoli je řeč o dějinách, na Sasy se pokaždé zapomene, jak na živé, tak na mrtvé, proč se na Sasy v dějinách tak často zapomíná, milý pane Krausi? Moje kniha na Sasy nezapomněla a já také ne, Prusové přišli o 360 důstojníků a 8812 mužů, padlé připomíná mnoho památníků, ano, the beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins, jak říkával Angličan.“

Jeho hlas se propletl s další country písničkou z rádia, ve který šlo o Vánoce, cestu vlakem a opuštěný kostel. Winterbergovi to vůbec nevadilo. Četl a dál si breptal pod vousy.

„Návštěva bitevního pole zabere vozem deset jedenáct hodin, ano, polední odpočinek v Sadové, ano, prohlídka bojiště zaujme především příslušníky armády, přesně tak, proviant přijde vhod, máme proviant, pane Krausi?“

Krátce se na mě podíval.

Řekl jsem, že mám jen dvě piva a krabičku cigaret, jinak nemáme nic, ale hlady neumřeme, jistě si můžeme ještě něco koupit, a navíc je v každý vesnici hospoda, nejsme přece v Sasku nebo v Braniborsku, jsme v Čechách.

„Přesně tak, přesně tak, zařídte to, prosím. A zeptejte se, milý pane Krausi, jestli tu mají kočího.“

„Kočího?“

„Ano, kočího, netvařte se tak hloupě, tak to stojí v mé knize. Poptejte se po kočím nebo po někom podobném, jak tady píšou.“

Hospodská žádného kočího neznala a taxikáře taky ne. Zнала jenom Josefu.

„Přijde sem ve dvanáct na oběd.“

Prý by nás snad mohla na bojiště odvézt, bydlí tam.

Když jsem se vrátil ke stolu, Winterberg ležel s hlavou položenou na otevřený knize a spal, což se mu po záchvatech historie stávalo často.

„Je tuhej?“ zeptala se hospodská.

„Jen usnul. Dělá to tak vždycky. Vytáhnout špunt. Vypustit vzduch. Zavřít oči. Dobrou noc.“

„Takhle tomu říká?“

„Ne, tak tomu říkám já.“

Zasmála se.

„Má slušnej věk, ten tvůj táta.“

„To není můj táta.“

„Myslela jsem, že jo.“

„Ne.“

„Ale jste si podobní.“

„Cože? To teda nejsme.“

„Ale jste.“

„To není možný. My si jsme podobný?“

„Ano. Chováte se podobně. Sedíte podobně.“

„Ale my se přece jeden druhému podobat nemůžeme, to fakt nejde.“

„Prostě si jste podobní.“

Podíval jsem se na Winterberga. Konečně klid. Objednal jsem si ještě jedno pivo a čaj s rumem. Snědl jsem svoji polívku. Snědl jsem jeho polívku. A objednal si další pivo. A Winterberg dál spal na svý knize, na stránkách o bitvě u Hradce Králové.

O hodinu později jsme seděli v Josefině kočáře, což nebyl ani kočár, ani auto, ale starý traktor Zetor. Josefě bylo kolem čtyřiceti a byla zaměstnaná na statku. Stovka prasat a padesát krav a dva koně a jeden pes. Josefa uměla trošku

německy, po škole pracovala u statkáře v Dolním Rakousku nedaleko Kremže, kde se jí ale nelíbilo, protože s ní chtěl statkář spát.

Winterberg zívnu. Už byl zase vzhůru. Prohlížel si kopcovitou krajinu.

„Vidíte, milý pane Krausi, přesně tady byla rozestavená císařská artilerie a mířila na Prusy, ano, ano, tady bitva začala, vlastně už chvílku po sedmé ráno, za mlhy a deště, ne až v osm, jak to stojí v mém baedekru, ostatně ho nepsal žádný historik.“

Zase zívnu.

„My už máme odpoledne, ale tím se nenecháme rušit, už je slyším, první salvy, první výkřiky, už vidím útok První pruské armády. Slyšíte to také?“

Nic jsem neslyšel, přikývnul jsem ale, jako jsem přikyvoval vždycky, a myslel si, co si myslím vždycky.

„To je výtečné, výtečné, že to také slyšíte.“

Traktor jel po krajnici úzký silnice a Josefa vyprávěla, jak ji před lety opustil muž.

„Ale všechno je jinak fajn.“

Potom odbočila a traktor pomalu stoupal do kopce. Úpěl a třásl se a Josefa vyprávěla, jak jí před rokem umřela máma.

„Ale všechno je jinak fajn.“

Sněžilo a Josefa vyprávěla, že její syn má špatný kama-rády a bere drogy.

„Ale všechno je jinak fajn.“

„Přes to všechno musíte být šťastná žena,“ řekl jí Winterberg. „Bydlíte v Chlumu, v epicentru, v oku hurikánu bitvy u Hradce Králové. Znam lidi, kteří o bydlení v Chlumu sní.“

„Opravdu?“

„Ano, spousta lidí o tom sní...“

„To jako vážně?“

„Ano, ano, lidé jako já, co se umí dívat skrz historii. Musíte být šťastná žena.“

„Já nevím. Mně je to jedno.“

Vyprávěla o prasatech a dobytku. O kukuřici a bramborách. O žitě a pšenici. O suchu a požáru na poli a záplavách. Vyprávěla, jak jí děda vyprávěl, co mu o válce vyprávěl jeho děda. Vyprávěla, jak ve vsi pohřbívali mrtvolu. Lidský a taky koňský. Vyprávěla, že země nechtěla mrtvý strávit. Vyprávěla, že se celý roky pohybovala. Sedala si. Otevírala se. Že sedláci a lesní dělníci zakopávali o kosti. Že padali do hlubokých bitevních hrobů, který se proměnily v podzemní prameny.

„Ale nebyla to žádná minerálka, ta voda smrděla a byla zelená a žlutá a olejovitá, protože země nechtěla ty mrtvý strávit, chtěla je vyplivnout a zbavit se jich, možná je chtěla zase oživit, děda to vždycky říkal, ale já nevím, jak to bylo...“

„Ale ano, tak to bylo, přesně tak. To prusko-rakousko-saské jídlo bylo pro louky a pole a lesy a lidi u Hradce Králové příliš těžké, příliš vydatné, ano, ano, příliš těžké pro tuhle nádherou českou krajinu, the beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins, jak říkával Angličan,“ prohlásil Winterberg a prohlížel si pole s pomníkem v dálce.

„Země ty mrtvý vyplivuje doteď,“ řekla Josefa. „Před třemi roky na kraji Svíbského lesa našli hrob. Byl otevřený. Mrtví byli pryč. Povídá se, že duchové ještě pořád bloudí lesem.“

„Vidíte, pane Krausi, já také špatně trávím těžké jídlo, za to všechno může ta bitva,“ řekl Winterberg.

„Musíte pít kořalku. Becherovka pomůže vždycky, říkal můj táta. Nebo slivovice, tu si dám sama ráda po vepřo knedlo zelu,“ řekla Josefa. „Ale na druhou stranu, z polí, kde jsou ty hroby, bývala vždycky pěkná úroda, to se dodneška nezměnilo. Jenom s těmi duchy je to špatný.“

„Slyšíte, pane Krausi, duchové.“

„Ale člověk si na to zvykne. Každý už tady viděl ducha, v lese nebo na poli.“

„Vy také?“

„Já taky.“

„Duchové jsou přece jenom v pohádkách,“ řekl jsem.

„Ano, je to tak. A přesto tu žijí s námi. Kde by taky měli žít, no ne? Děda vždycky říkal, že duchové jenom tak neodtáhnou. A tak s nimi musíme žít.“

„Ano, přesně tak, the beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins.“

„Já anglicky neumím.“

„Je tady krásně. I já bych tady rád žil,“ řekl Winterberg a z okýnka traktoru se díval ke hřbitovu.

„Tam leží jen Prusové. Pole kolem hřbitova patří mému strýci. U piva vždycky vykládá, že nejlepší hnojivo jsou lidi samotní. Naše hospoda, taky se tam musíte zajít podívat, je přímo na bitevním poli. Jednou tam opilý sedlák rozbil jinému opilému sedlákově hlavu sekerou.“

„Můj otec říkal, že sekerníci nejsou hezké mrtvoly.“

„Jeden byl na místě mrtvý, a ten druhý se zbláznil. Praštil ho, protože mu záviděl pole, rostla tam o moc hezčí pšenice než na tom jeho.“

Traktor zavyl a Josefa se vyhnula výmolu.

„A tak je to u nás pořád. No, musíte přijet v létě. Nikde na světě to není hezčí než tady, všechno kvete a voní. A ve Svíbském lese rostou nejhezčí hříby široko daleko, všichni nám je závidí, to taky kvůli těm hrobům, kvůli bitvě.“

„A co duchové?“ zeptal jsem se.

„My tady s nimi všichni vycházíme.“

„Vy musíte být opravdu moc šťastná žena,“ řekl jí Winterberg. „Já mrtvým říkám také duchové. Jsou mezi námi, já vím.“

Josefa se zasmála. Pořád sněžilo.

„Nevím, jestli jsem šťastná... Ale jo, možná máte pravdu... Možná jsem opravdu šťastná. Jinde bych žít nemohla.“

Winterberg řekl, že ten mrtvý sedlák je nejspíš poslední obětí bitvy u Hradce Králové v roce 1866, poslední plod *Corvus sanguineje*, poslední duch.

„Pochopitelně kromě mě a kromě vás, milý pane Krausi. Protože my jsme teď na radě, ať chcete nebo nechcete, je to tak,

ano, ano, ale mrtvých a duchů mi líto není, lituji vždycky jenom přeživší, milý pane Krausi, jenom postižených je mi líto.“

„Poslední oběť byl Málek z Mlékojed,“ řekla Josefa. „Před dvěma roky našel ve Svíbském lese starý dělostřelecký granát a zkusil s ním vyčistit komín.“

„Pruský granát, nebo rakouský?“

„Nevím.“

„Nebo snad saský?“

„Nevím.“

„Škoda. Ale jedno je jasné, ani granátníci nejsou hezké mrtvoly, otec to vždycky říkal, a ten to musel vědět, viděl mnohem víc mrtvol než my všichni dohromady.“

„Na tom přece nezáleží, čí granát to byl.“

„Myslím, že byl spíš rakouský, rakouské granáty byly mnohem kvalitnější, pruský by se v zemi už dávno rozpadl.“

„Ale byl pořádně zřízený, to teda jo. Pravá ruka se nikdy nenašla, granát mu ji sežral.“

„Rakouské artilerie se Prusové báli, a přesto bitvu vyhráli.“

„Jeho dům doteď nikdo nechce. Všichni mají strach.“

Josefa ukázala na vesnický domek s nízkou červenou střechou a starou jabloní na zahrádce. Na větvích bez listů visely zapomenutý a zmrzlý jabka.

„Nu, možná bychom ten dům mohli koupit my, milý pane Krausi, když ho nikdo nechce...“

„Možná.“

„Já strach nemám.“

Nad cestou zuřila sněhová vánice.

A pak už jsme byli v Chlumu a zahrnuli na ještě užší cestu.

Sněžilo pořád víc. Když jsme vystoupili, krajina před náma jen tak tiše ležela. Celý bitevní pole bylo pohřbený pod lehoučkou sněhovou peřinou, se všema těma mrtvolama a duchama a vším tím utrpením. Winterberg šel k rozcestníku a díval se ve sněhový vánici do dálky.

Nebylo nic vidět.